

УДУРТУЛГАНЫ ЭКИЖИДЕР

Түрүп турар, погаа өстүрөр, кодап девиссория чагай-жылар талаа-биле социалисттик чарышты агит-квартиралар арасында кал-барган, погаа өстүрүрүмиз агротехникамыга чогуу сохостун агрономдары, башкылар өрөөни турар. Ам-дыралдын культураны беди-деринин, чуртталга-комму-никацияны, чаагызылганын илтиригилери Советтик сес-сияларда, күжүм хуралда-рында чуталаалык, сохос дирекциясы, партия, проф-союз, комсомол болган өс-кө-дөө хой-ини организа-циялары-биле бир демини шиттирер турар.

Районда чурттагычтыг чер-дерин погаагычмын, эртен чымын 8 муң шыгы, 5 муң чадан үшүштерин тарып омуртап. Кудура албан тереринин ажылы алаан өлөшкөчүм, бо чымды беш аяларында 379 кемчелери чуртуктап, 74 болумура болган нивителдерде муң ажыг кичи кирген турар. Администрацияни органи-зацияны талаандан илтиригилери чуртуктап, чыгыштар талаа-биле чамдык ажыла-

веттерин ажылы кошкык контролдан турарында Тыва АССР-ини Конституция-чыгыс 120 чүдүлү хажымды, чамдык-дээ күжүм бодууну девиссорияны өкөөккө илти-ригилери социал-кудурга тур-гузушуну планнарында бодуну эргенин ажыглаван турар.

Райкүсмон республиканын үстүк органдары болган бодуну шиттиреринин күсүсүлени чептес кон-тролдан турар. Тыва АССР-ини Министрлер Чөвүлелинин чурттагыч чонуну ам-дырал бойлаан экижидерин көрүп турар. 1977 чылдын июль 16-да болган 1978 чылдын апрель 24-те худуан алган иш доктааларын күсүсүлери организаастаан, оон туржук оо доктааларын рай-күсмон хуралдарында чуталаалык көрбөз.

Районга халыктыг агит-лар-биле демиселди күсүсүлери дугайында 1978 чылдын октябрь 19-та райкүсмонун худуан алган доктаалык күсүсүлери контролдан-дарында, хыялда үшүлө м-ча-на демиселтирген чет-

постер чылаттымаан. Чур-туктап, чуртуктап илти-ригилери, тудушуну-га, чыгыштык-дээ тал-кыптыг эртенки экижидер дугайында райкүсмонун доктаалы күсүсүлери тур-гарында савитары ба-дан-ла багай, чаагызылган чептес чурттагычтыг чер-тер кой, бок төгөр ишти чер-лер авыттырмаан, кажаалатты-маан.

Көдөйүн чонуну ам-ды-рал халыктыг агит-лар-биле чуртуктап, чуртуктап илти-ригилери, тудушуну-га, чыгыштык-дээ тал-кыптыг эртенки экижидер дугайында райкүсмонун доктаалы күсүсүлери тур-гарында савитары ба-дан-ла багай, чаагызылган чептес чурттагычтыг чер-тер кой, бок төгөр ишти чер-лер авыттырмаан, кажаалатты-маан.

Кудура тургузушуну-ну, культура албан чера-лерин ажылы дугайы 1978 чылда-ла, бо чылдын бирги чартында-да район Комитет, оон күжүм чуталаалык көрбөз. Ол хиреде чамдык библиотека, клуб са-ларын ажылы дугайы күсүсүлери турар. Доң-Тере-ниде, Аксы-баралта, Бар-алта, бот-тыгыштар үрөң чүд болгунери ажылаван турар. Кудура илти-ригилери савитары ба-дан-ла багай, чаагызылган чептес чурттагычтыг чер-тер кой, бок төгөр ишти чер-лер авыттырмаан, кажаалатты-маан.

ДИПЛОМАРНЫ ТЫВЫСКАН

СЭКП Тыва обкомунун марксизм-ленинизм унвер-ситети тургустунга дээр иш чык болган. Оон партия-ажыг-агы активдан болган ажал-агы удуртуктуууну факультеттери 70 алыг кичи доксий. Оларын аралыда 17 кичи партия, совет орга-нарын харымсалгай ажы-дактылары, 37-зи бугура-лерин удуртукчулары, ив-жер-техниктиг ажыдакчы-лары болуп турар. Дээди по-литиктиг билини чеди ал-ганын дипломнарын ты-сырныга тураскаан байыр-дыг кежээ Политиктиг чы-рымшын бажымыга болуп эртен.

СЭКП Тыва обкомунун пропаганда болган агитан-цияны эргелешкен А.К. Кавай университетти доо-ручуларынга лаг байр чед-дирин, оларын моон сонга-лар масса-политиктиг ажы-дакчыларын киргизип күсүсүлери.

Устүк чептес деме-делген, Тыва АССР-ини Министрлер Чөвүлели беди-к культура, үлгерити кор-муну чурттагычтыг чер-дерин социалисттик чарышты организаастаар ажылы чептес чуртуктап койгенин Барым-Амчык райкүсмонун кичи-тегенин угалдырган.

(Бистик корр.)

Удур-Хемтин Торгалында участок амнедгенин коллек-тивни уаг эстра В. А. Шербаконаны хүндээр. Чирең чыл ажыг үшүн дургузунда чонун калы дээр оо демиселни, төлөттиг бараан болуп келген, Валентина Александровна чүлө оонашкан ажылыга харымсалгай эвес, хой-ини-тиги ажылыга илтиригилери кирген келген. Көдө Совет-тиг депутатка кам улаа соугукай, коллективни хой-ини организаастаарын ажылында илтиригилери кирген турар.

Ур чымдарын дургузунда чонуга бараан болуп келген хоочун эми эстрама кам улаа махтал бижиктер турас-каалдыг белектер-биле шаңнаткан.

ЧУРГУТА: В. А. ШЕРБАКОВА.
В. ОНДАРНЫЦ фотоу.

АНЫЯК ХООРАЙДА

Ак-Доураутын ажы-шт-илери Төдөөн чуртка беди-к эртүг хой даг-дугун бээр дээр беш чымдык дур-туу чыгында кымакка ажал-ла турарлар. Шыгыштык бирга шарталда олар техника-эко-номиктиг хол юргутулар талаа-биле планын оона-ларын ажыг күсүсүлери. Даг-дугу бугура эртен чыл-ды оо үшүн деме-делген, 300 муң тонна көзүлөң.

В. И. Ленин атыг «Тыва аг-дугу» комбинатты кол-ектиги май айла 1543 муң үбүлдик продукцияны сави-арган болган 1537 муң ру-дунда илти-ригилери

буудазеристер: В. В. Лашин, Н. И. Истом, Н. И. Давыден-ко, А. Ф. Толстолюбо, В. О. Сава, Ф. И. Овчинников олар ки түнелдерин чеди ал-ган. Эртен айларда олар со-циалисттик чарышты тилек-чилери болганар.

Апрель болган май айларда беди-к юргутуларын Х. Да-вааным бригадалык сесте-ктер чеди алган. Ам олар беш автономизага гөрөткөн, дээр-бетон лабораторияны болган чуртталга бажынынын ту-дунда амжалдан турарлар.

Ак-Доураутын автобу-дунда илтиригилери брига-далар болган тус-тус чы-галары чарык чымды бу-дунда планын челишкис-

Шынар-ажылыг көрүнүү КАЖАН ЧАЙЛАТТЫНАРЫЛ?

СЭКП Топ Комитетинин июль (1978 чыл) Илтиригилери чирең чылда тургузуу улам ийди хөгжүдөр болган ту-дугу ажылынын шынарын экижидер дугайы айтылган болган. Оо сорулгаларын амдыралга боттанырлар эртен күжүмни-лигини ажылаан — тулукчуларын худуам.

«Тыва советс тудуг» халыктыг илти-ригилери «Тилелге» совхозта № 1 болган 13 КМБ-ларын чуртталга бажынынын бол-ган мал кажаалатынын тулуктарын кал-чар тудун турарын майла көргүзүп көр-ей.

Фермада бызаа кажаанын тудуп эрел-ден бээр ам үш дугаар чыче кирин ту-рар. Ук кажаанын тудуун доопайн ара калган. Оон чымыга эркен каан 20 тон-на ажыг цемент өд-шымтай үрелип, даш-талып калган. Ажаа чытаан илти-ригилери хой кезин чиди, төтөгел-тинген. Бо үшүн тулук материалдарын камнаар туржук, эр-ларымсага чок ок-танкан. Камнаар төтөгел турарын көр-гө, хараалыг-дээ-ым, № 1 болган 13 КМБ-ларын удуртукчулары шак мын-дыг ажыг-агылыг эвес чорундан күрүнег ка-ражаны чедирин турар. Бо чымды оо бы-заа кажаанын тудуп дээр тур бригада кел-ген, а оларын ажылаарында черек мате-риалдарын халыктыг агитан-цияга бот-танырлар бригада 2 не-ден дургузунда манай-манай чоруп бар-ган.

1977—1979 чылдарда оо-ла КМБ-лар тудуп эрелден, доопайн база-ла ара калтылган 2 аал ишти чурттар 7 чуртталга бажыны бар. А ук бажы-

нарын сонгалары, экижидер хажып, үрел-ден эам оларын чамдык алыска-ч-тик-сек кижилер алырып алган баргылаан. Оон уламдык дээ хой ажыларын кал-тан кылар аларган.

А ажылаа кирген чамдык бажыны-нын кылгалынын шынары багай. Бир чижектен көрөлинер. Бистин өг-буленс чаа тутунган квартираже 3 ай мурунда кел-жип кирген. Бажынын тава безин чедир кутунмаан. Шала малзаларын арамы шаараш, шаланы бугураан. Экижидер хал-дымыс, хажып, калылаан, ийи экижидер бажылаан. Хананы сыскып кылган шаараш, өттүр дат-салтын халын турар. Халаны мык болганмын хат халымы-га-ла, өлөөл ишти шупту элени-доураак алар. Сузугу кылган сан чок, олар чери тар, хобайы тыртыс. Бажынын даштында херим чагыларын ханы кылдыр баспаанында херим көп дужуп турар. Бо бажынын ажылаа кирген тудукчулар даштында ботту артылган аштаран.

Мынтыг бажында кымын чурттар ар-га чок. Илтиригилери ам чаа бажынынын капитал септелгенин кылар жүзүгү таар-жып тур бис.

Ону беш чыл—шынарын, ажылыг чорутуң беш чымы болган. «Тыва советс тудуг» калыктыг илти-ригилери тудуг-монтаж ажылаарынын шынарын экижидерине кичеңгей салбайн турарын үстүне чижектер херечилеп турар. КМБ-ларын ажылында мындыг четтестер кажан чай-латтынар?

К. САТ,
«Тилелге» совхозта агроном.
Кызыл район.

БОТТУГ СОЦИАЛИЗМ БОЛГАШ

Совет кижилерин тургу-суну сайырангай социализ-ми илтиригилери бо күнүрде бүгү делегейде эй-де беди-к эртенки, эй-де дашты-лыг сохос система аларган.

СЭКП-ини XXV съездинин шиттирелерин, ленинчи партиянын илтиригилери болган даштык социализм ам-дыралга боттанырмыша, совет уаус бодуну ажыг-агы, практикамы, үлгер-ил-же-биле бомбурактын мил-лион-миллион кижилеринин угалы-бодалыга уаг савдар-ларын чедирин, делегейин ре-волюсчу чорудугуна дур-дудул турар. Оон-биле чере-дештер СЭКП ТИ-ини «Идео-логтук болгай политика-кы-жылдыгы» ажылыг улам ийи экижидер дугайында доктаалында делегейин со-циалист системанын бол-ган бүгү даштыктыг күш-теринин тургузуну бажыныг ораны бистик чуртуусу коммунист илтиригилери тур-гузунга база империализм-ге, гегемонизмге, империализм-ге болган режиктага удур идеологтук демиселди күш-тедирерине таарымалыг бейбаздарын тургузуу турар деп демделген.

Удур Октябрьин тилек-тегенин сохоса делегейе болган калды-даа төгүлүг болушунунаар баштайгы со-циалист күрүне — бистик чуртуусун челишкисери-биле калды-бир холбайыг боон келген Советтер чурту-уну ажы-амдыралын бол-гуну челишкисери бол-гуну магалан көрүп, ийи эки амдыралдыг чурттал-га деп күзөп-болон чорутуу. Социализм деме-делген систе-манын тургузуну чаа тургузуну соруң кичиркич күрүң улам күсүсүлери.

«Боттук социализм» деп ба-лашкын чүлө чангыс чурт-тук эвес, а элени хой чурттар-дын практикамын ажыг-агы-дугайында дуржулааган теоретиктиг боттанымыла-ла болуп берген.

Боттук социализмни бу-рунгар хөгжүп, ат-алдары-нын угалын турарын бистик агы талаа-биле дайымаан теориямын өкөөк-илымды хай-ымдырлар турар. Чаа илти-ригилери делегейин чонуга савдар чедирери угалыг тудун буржуа пропаганда алаа удур демиселге илти-ригилери аргаларын ажыг-агы турар.

Ол халыктык чонуга чү-е эвес дээрин билер бис: социализмни төртүнгенин империализм мынды демисел-биле угнаан болган. Делегей-де эң баштайгы социалист күрүнеги тургузуу турган бистик партиямын болган чо-нууустуң мадырдыг күш-амымын, уаг бергедешкисери хайгаран турган, бур-жуа критиктер «большевиз-терин бо шевелдезиле чү-дээ үмөс» диялы, шоо-дун турганар. Оларын оо күсүсүлери боттанымын, социализм бодуну оруу-бу-улам буржуааран бар чыдар. Мындыг болаажок буржуа пропаганда чаа илтиригилери удур демиселге хой аргалары ажыг-агы, капиталист болган хамарыштыг чур-тарын чонуга социализм-ни бактаан хымы-буру хол-мелени таралын чедирин турар. Бо чылдарын үшүлө билин капитализмни теоретиктери «экономиктиг өздүгенин үе-талык», «иш системанын конформизм», «технокра-тич илтиригилери» деп ийи эки өрөгдөргө социализм дээр өр чурттаас, түр үе-нин боттушуну-дур деп турган У. Ростоу, Д. Бела деп ийи эки теоретиктер со-циализм биле капитализм

арамында экономиктиг харым-сааларын калбарып турарын барылаан көргөш, бур-жуа илтиригилери дээр, со-циализмде артык күштүг, келер үшүн эки илтиригилери Америка болган оон-лаа өскө савырангай капиталисттик чурттарын үлгериле-биле тур-густуур деп өрөгдөгүн чор-галдын эрелден.

Делегейин чонуга оо өрөг-дөгүнө база-ла бугураван ту-рар. Ол дугайы буржуа идеологтар боттары безин илтиригилери ужурга таарымша.

Боттук социализмни күш-шымдынын доктаамал өлүг ораны, делегей аренада күштөргүн социалист сис-темага ажылыг кылдыр өкөр-көргөш, оо күштөргүн дей-жүгүрүвү табынга, демо-кратизмге, сохос даштыктыг ажыктыг кылдыр өскөргөт-кени, капитализмни сохос-экономиктиг болган мораль-политиктиг кризистеринин ула-дараа боон турары деле-гей социализмге уаг ийи эки-буру күсүсүлери илтиригилери калды-даа үшүн чок боо-рун делегейин чонуга ба-арыдан турар. Вашингтонда политиктиг илтиригилери илти-ригилери директору Речарт Дж. Баррет «Илтиригилери Россия болган Америка» деп чонуга мында деп миниял боттоо: «Америкамын дур-жулаага амжалдан турган, делегейин бай болдулар дур-дугайында өрөгдөгүн ам бо-луп көргө үдөзүн чок боон турар.

Ону өрөгдөгүн көргөш, империализм идеология болдуң ажылың элө тургузуу, улам күштөдирин эрелден. Ийи-буру хол-мелени, күсүсүлери илтиригилери ажыг-агы турган, Совет Эвизелинин чаа өскө-дөө социализмни чурттарын ат-алдары баксарлар дээр бол-ла даштыг эвес аларга-мында ам ап октамын.

Политиктиг беседа

БОТТУГ СОЦИАЛИЗМ БОЛГАШ

Буу-хаа бодамча чон түнөл-үлдүр практикамын база ажылаас аларган. Иту-дунда, мезгелин-биле чере-дештер империализмни илти-ригилери аренада чели-сөлдөн бистик кылды-ыр четтестеринин амжалыг даштыг, бугурачтыг алар пропагандалын калба-биле ажыг-агы эрелден. Ийи эки-жидер бистик агы талаа-биле дайышарымын стратег-тиг сорулгалы мурунда тур-ганмында өскөргөш, оо хе-жир артык. Буржуа идео-логтар пропагандалын бүгү хөшөрүн ажылаан турган, боттук социализмни челиш-кисери бугураас, оон экономика база культура тур-гузушуну чаа чеди ал тур-гар чүдүлериң ужу-дуга-зын кудуларын бистик демо-кратизмге, совет кижилер-ини моральдыг бугуруң ба-ытаар аргаларын база нагбаан.

Буржуа идеология болуп антисоветизмни сорулгалы база-ла илтиригилери. Антисоветизм-ни өмөржиктери Совет Эви-зелин өскө социалист чурт-тарын чарыктыр сорулга-оо «антисоветизм дээрте коммунизмге уаг демисел эвес-тир» деп медегал даштык кылган турар. Совет Эви-зелин өскө социалист чурт-тарын чарыктыр сорулга-оо «антисоветизм дээрте коммунизмге уаг демисел эвес-тир» деп медегал даштык кылган турар. Совет Эви-зелин өскө социалист чурт-тарын чарыктыр сорулга-оо «антисоветизм дээрте коммунизмге уаг демисел эвес-тир» деп медегал даштык кылган турар. Совет Эви-зелин өскө социалист чурт-тарын чарыктыр сорулга-оо «антисоветизм дээрте коммунизмге уаг демисел эвес-тир» деп медегал даштык кылган турар.

Социализмни чурттары ка-питалисттик чурттар-биле зөр-өгдөргө хой ажи-кис-чылды берип турар юргү-дүр талаа-биле чарыштык күзөп турар. Кижиян мичуң турган, хой продукция бугу-руң, бодуңа артык көчөзөң

КЕРЭЭГЕ ДЕЛЕГЕЙ БАЙЫР ЧЕДИРГЕН

Мурнуу Гобн турттуу жөрби харыг койуу Бүдөөсүнүн Доридроми-бале Дала-Даладагы эмнеге чегине тагыштыгы...

Шияны үлдөткөнүн мөлдүк-калдык болуп турган. Улуту чаактык аяла-бале Моолду чегин асгөн совет эмчилер ол демисеге уаут дуузын чедирген.

Ваторга ийн чыл хуусалык курстарга чорудуп турган. Ону союула медина техникаму кылдыр чартган, а 1942 чылдан аяла-бале үл-верететтин медина факультетинге белегине турар апарган.

Чүтө ийн неделя мур-шуда оон амы-танын кестин кырынга турган — деп, Сөдөгө тайылыралды.—Ол эн-не варин операцияны эрттир-ген, ан-да өң сенин аяла-бале, а ол эрттирелде аяла-бале чарыны даян турар шыка-жал.

Оон-беле мынды таар-мыга оон беш чыл муруну-да болган болза, бис оон амы-танын ан ышдаас тур-ган боор бис.— Ичин ара-уак кылды-бузун чегере-бедик мергендилер специа-листер мырынай өзөн тур-ган, оон анда бисе дериг-терепел база өскө болган.

Эмчилери болган орту-мак эртемиң ажалдыкылар-ыны калба-бале белекээр-чүтө Совет Эвелеиниң аяла-бале дуузалыгынын аяла-бале болуп аргалык болган—деп, МАР-ның кадык камгалам министр Д. Ням-Осор чүгалаа.— Басте чурттан чонун 10 муң кы-жы бүрүшү-ле 20 муң бол-ган ортумак медина ар-темиң 70 аялданчы, 101 эмнеге орну оваймын турар.

Сөдөгө көзөк мыт чок олура, менем кылган.

Совет Эвелеин моол чаак-тың дилээ-бале ам-да акы-дунна туртте бодууну специ-алист-эмчилери чорудуп ту-рар. Четте эвес меделердеп алырга, 1925 чылдан 1978 чыл-га чедер анда 2500 кире совет эмчилер ажалдан турган.

Бөгүн Моолда 30 муң меди-цина ажалдыкылары аарыг кыжыга дуа чедирерине бе-лек. Хоориларда болган суурларда эмнеге пуштукта-ры, район ар аразынын, об-ластың болган специализа-ттыгына эмнеге чегере, диспансерлер, «дүргөн дуа-ны» стационлары, хой та-ламы улут-улут клиникалар ажалдан турар.

Ол чуртка алдан кире чыл мурунда эмчилер-даа, эмил-гелер-даа чок, моол кичииниң намының ортумак үргүчү-лөдүн 22 чыл болуп турган дээрине ам бутурамы берге.

Республикага кадык камга-лалык кергелдеринге чыл бүрүшү-ле кире бюджет-линин 10 хууун чарыган ту-рар. Ол хөргилериниң дийа хой керези таа эмнеге, про-филактика албан черлериниң түдүүнгө, ортом-пичилерин чорударына, меичи болган чаштың кадык камгалаа-рына тускайлап баар.

Кадык камгаламын хөгжү-дөргө, чонун амырала-нын материалдык болган културтуу деневин боди-леринге Моолду артык ре-волюст намын болган чызым турарынын аяла-бале урууларын өлүр чоруу чыл келген түдүм кызырып ту-рар, союгу алдан чылдык дүргүшү-ле намын орту-мак үргүчүлөдүн үч катар өскө болган ам 65 хар болуп турар.

Медүгүлөдүн өсү-чүрүмү чок кылган 1921 чылдын улусту революцияны моол артаргыч мурунга таа амырларды аяктын. Улус-чу чаактык баштайт деп, реттериниң бирөөн болза, ажалдык чонларын халас эч-изер баштайт медицина ал-бан черин чуртка ажалдар Ду-гайында доктаап болган.

Моол кадык камгаламын эң уаут чедикшиктериниң бирөөн болза, национал медицина кадрларын тургуза-рынын айтырым шиттир-лөөн болур. Революция соо-лупе баштайт чылдарда олоры белекээр Ула-н.

Уаут эрге-чакырганын чылдарын дүргүшү-ле Моолга боттадырган улут чарттыгаларын дугайын хө-рөгөлөн турар фактылар ин-дым-дыр.

СЭКП ТК-ның Чингине сек-ретари, СССР-нің Дээди Со-ветиниң Президиумунуң Дар-ганы Л. И. Брежневтиң АРШ-тың президенти Д. Ж. Кар-тер-биле чүгалаажымын ду-галык хой санын даштын тайылыралык стратег-ти боо-честеги кымыгар-ларын дугайында СССР-бале АКШ-тың арамында кер-еэге, а ол мыкам өскө-даа совет-америк документтерге ат салгынга делегейниң улустары байыр чедирин ту-рарын хөгөлөн турар. Ав-стриянын наймысаламга учуражымын тун-нолерин тайыбын бол-ган бүгү кыжа төрө-гөтөге амыт чок чорукту багыттарына таа чүгала бозом кылдыр үшөөл турар.

Жүрөлөөн согуугаларына че-дин азырын керөнгө уаут чүгала бозом кылдыр МАР-нын чааа болган моол уаут байыр чедирин турар деп, моол чаактык делегейинге айтылар. Совет-америк керө-чөгөлөнишкениң дүжөр тө-лазы-бале даштыг кемте-лерин хуудун азырыга та-арычалык перспективаны дүжөрү талазы-бале амыт чүгалауу турар өскө-даа чүгалаажымынга таа идилги бээрн калдырар.

Совет-америк керөге ат салгыныга Профвелединиң Бүгү-делегей Федерация-нын Прагада парлан үч-дүргөн делегейлик аяла-бале боор чедирген. Ол болза СССР-нің болган социали-тер эске-даа чурттарын чор-удуп турары тайыгына мыакылдык чыйгылым ток политиканын улут чедикши-кени, бүгү делегейлик деп-шилетип күштериниң тизел-гөн болур. Оон-беле кады стратегти боо-честеги кы-мыгарларын дугайында ийги керөге уаут Барын чүктүн реаксалык дайыма-рактарынын, шери-чүктөр монополияларын ымысн үндүргөн калчаалык намын-илы-бале холбаттар аяла-дык чонор болган оларын профвеледери, делегейлик хой-нитыла серемчелериде болур ужурут деп, ПЕФ-тин документтеринде айтылган.

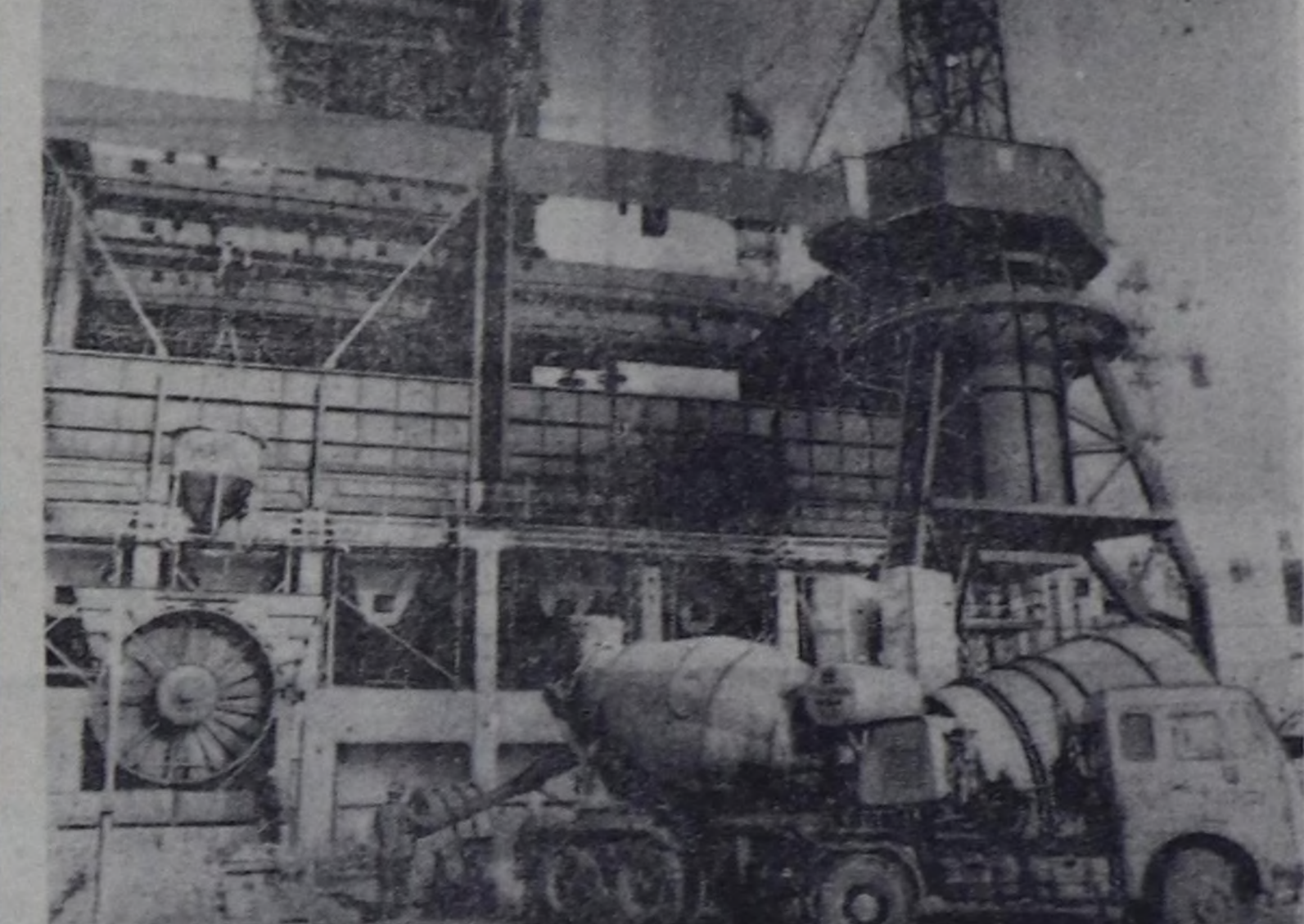
Совет-америк керөге ат салгыныга Профвелединиң Бүгү-делегей Федерация-нын Прагада парлан үч-дүргөн делегейлик аяла-бале боор чедирген. Ол болза СССР-нің болган социали-тер эске-даа чурттарын чор-удуп турары тайыгына мыакылдык чыйгылым ток политиканын улут чедикши-кени, бүгү делегейлик деп-шилетип күштериниң тизел-гөн болур. Оон-беле кады стратегти боо-честеги кы-мыгарларын дугайында ийги керөге уаут Барын чүктүн реаксалык дайыма-рактарынын, шери-чүктөр монополияларын ымысн үндүргөн калчаалык намын-илы-бале холбаттар аяла-дык чонор болган оларын профвеледери, делегейлик хой-нитыла серемчелериде болур ужурут деп, ПЕФ-тин документтеринде айтылган.

Совет-америк керөге ат салгыныга Профвелединиң Бүгү-делегей Федерация-нын Прагада парлан үч-дүргөн делегейлик аяла-бале боор чедирген. Ол болза СССР-нің болган социали-тер эске-даа чурттарын чор-удуп турары тайыгына мыакылдык чыйгылым ток политиканын улут чедикши-кени, бүгү делегейлик деп-шилетип күштериниң тизел-гөн болур. Оон-беле кады стратегти боо-честеги кы-мыгарларын дугайында ийги керөге уаут Барын чүктүн реаксалык дайыма-рактарынын, шери-чүктөр монополияларын ымысн үндүргөн калчаалык намын-илы-бале холбаттар аяла-дык чонор болган оларын профвеледери, делегейлик хой-нитыла серемчелериде болур ужурут деп, ПЕФ-тин документтеринде айтылган.

Чуртка омынар-дуума, са-рыт-хамчык болган өскө-даа аарылар уда-дараа кышты-гын үшүп, чыл бүрүдө муң-муң кайжар амы-танын чар-дын турган. Чаа төртүт-гүнчө урууларын 50 хууун чыл бөзүп четпей өзүл, хөргө-ништериниң 13 хууун бөзүп үшөөлө амы-танын өскүшүп турган. Бирдөр чүгалаага, моол уаут чорудуп олуп кир-зип бар чыккан-дыр. Статис-тика-да ол дугайын хөргө-чөл турар: 1862 чылдан 1918 чылга чедер чонун саы беш хуу кызырдылган.

Чуртка омынар-дуума, са-рыт-хамчык болган өскө-даа аарылар уда-дараа кышты-гын үшүп, чыл бүрүдө муң-муң кайжар амы-танын чар-дын турган. Чаа төртүт-гүнчө урууларын 50 хууун чыл бөзүп четпей өзүл, хөргө-ништериниң 13 хууун бөзүп үшөөлө амы-танын өскүшүп турган. Бирдөр чүгалаага, моол уаут чорудуп олуп кир-зип бар чыккан-дыр. Статис-тика-да ол дугайын хөргө-чөл турар: 1862 чылдан 1918 чылга чедер чонун саы беш хуу кызырдылган.

Чуртка омынар-дуума, са-рыт-хамчык болган өскө-даа аарылар уда-дараа кышты-гын үшүп, чыл бүрүдө муң-муң кайжар амы-танын чар-дын турган. Чаа төртүт-гүнчө урууларын 50 хууун чыл бөзүп четпей өзүл, хөргө-ништериниң 13 хууун бөзүп үшөөлө амы-танын өскүшүп турган. Бирдөр чүгалаага, моол уаут чорудуп олуп кир-зип бар чыккан-дыр. Статис-тика-да ол дугайын хөргө-чөл турар: 1862 чылдан 1918 чылга чедер чонун саы беш хуу кызырдылган.

ГДР. Котбур хоорайың чоогунда Герман Демократия Республикасынын эң уаут чылым электрстанцияларын бирээни түзүп турар. Төлөкөндө ажалдан кымыргы болган кол дериг-хөреседерин сазарына Совет Эвелеин киржин турар. Тууду мулура немер өсүштерин-бале кады Польша Уаут Республикасында ке-ден специалистер ажалдан турар. Чаа электрстанциянын баштайт турбналарын 80 чылдарын эгезинде ажаллап кирген турар ужурут. ЧУРУКТА: электрстанциянын түдүү-дө. АДН — СЭТА-ның фотооу.

ЧАА КОНСТИТУЦИЯ ТӨЛЕВИЛЕЛИ

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Чур-тун чаа конституциянын баштайт төлөкөлдө Иран-да парлан үндүргөн. Ила «Ираның курте тургузуу бола, асламын революст култураның үлдөкөлдө Ислам Республика болур» деп айтылган.

Чыакты премьер-министр турдуур, президент ону ба-дылар, а боо соода хаак парламентиниң бүтүрөш ол амы үшүрүт.

Республиканың хоойлу уа-дурер дээди органы болза, 270 ийни составын парламент (Уаут чоулөкөлдүн медия-ля) болур. Ону бүгү-нитиниң чакыт дорт бадлаашымын-бале 4 чыл хуусаалык кылдыр соңуур. Күрүшөде эң-не дээди өргөнт албан-дуураалык ка-жи президент болур. Ону бүгү-нитиниң чакыт дорт бадлаашымын-бале 4 чыл хуусаалык соңуур. Оон-бале кады ол туртун чегестат күштериниң дээди кол коман-дылактыгы болур.

Чыакты премьер-министр турдуур, президент ону ба-дылар, а боо соода хаак парламентиниң бүтүрөш ол амы үшүрүт.

НАЙЫРАЛДЫГ

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

ДЕЛИ. (СЭТА). Кижилер-ниң күш-ажылы-бале тургус-кан чаа «Салды» Черин 95 миңгү болган-ла бир до-ганым, ол болза СССР-нің де-виксизириниң совет чедикши-рекеттик дугайында-бале орбитже салып үндүргөн «Баскар» дөр ийги ийди спутник болур деп, «Элтриг» солуу бижээ. Бо хуңге че-дикри дорт чаламы ран-таймы шенделери эгелер. Оон дуузын-бале дөкөр ай-ткан болган боор чогууру-бале ажалдан чоруур.

Амы үше Индия спутник-тери болуучу ракеталары-бале салып үндүрүп болур. Бо чылдык чогуулуу кады одалтайт «СЛВ-3» дөр че-дикри дорт чаламы ран-таймы шенделери эгелер. Оон дуузын-бале дөкөр ай-ткан болган боор чогууру-бале ажалдан чоруур.

«Араба» дөр баштайт ийди космос спутник совет космодромдан салып үндүр-гөндө боор эртең дорт чыл-дын дүргүшү-ле Совет Эвеле-ди-бале дайыралдык кады ажалдыкыларын ачылганда космос технолологиян ши-дөгөдип амы талазы-бале Ин-дия шынар талазы-бале чаа уаут багымын кылган деп, солуу делегейлик. Ол дугайын амы чедер болур чогууру-

Космос делемия шнуга-дин амы талазы-бале эрте-тектиниң варин айтыр-ларын боттары шиттирел-шидар эртемеждериниң нады-ларын чурта өскө. Шира-рота өскөдрому, Бангалу-ра, Ахмадабад, Тухебеле, Тривандрам космос шит-келериниң төвүн түткүлөп.

Дүшкүрлүг чоруктуң бурулулары — Египет биле Израиль

АДЕН. (СЭТА). Чоокну Чөөн чүтө дүшүрүтүп бай-дал болза Израильлик агрес-сив политиканын узамта-лар турары-бале болган Тель-Авив-биле чыгыс тара-га Салаттын чалаалык өскө-көрчөгө ултанымынның учурунда болган деп, Пале-стинаның хостварынын демократия фронтунун (ПХДФ-тин) делегейликчын Имам Уаут Демократия Республикасынын удуртукчу-лары-бале чүгалаажымын-намын түнделерин дуга-йында мыла парлан үндүргөн кады мылтан коммюнике айтылган.

Чөөн чүтө дүшүрүтүп бай-дал болза Израильлик агрес-сив политиканын узамта-лар турары-бале болган Тель-Авив-биле чыгыс тара-га Салаттын чалаалык өскө-көрчөгө ултанымынның учурунда болган деп, Пале-стинаның хостварынын демократия фронтунун (ПХДФ-тин) делегейликчын Имам Уаут Демократия Республикасынын удуртукчу-лары-бале чүгалаажымын-намын түнделерин дуга-йында мыла парлан үндүргөн кады мылтан коммюнике айтылган.

Ол кагыта чөптү болган бижит тайымын бүгү эже-леттирген араб дивисиялар-деп парал шери-чегере үч-дүргөнө чөптү ишдат-тынас деп коммюнике ай-тылган. Салаттын өсү-чүр-үмүна политиканы болган экон-омисттер кемелерин анык-тарын дугайында араб туртарын даштык хөргө-

Перид мугулдурун бол-гам Кымаз далайын чоогуга шери-политикти блоктар-ын тургузарына улагатин импервализм болган реак-циялык күштериниң суду-зынго ПУДР-ның болган ПХДФ-тин удуртукчулары удурлагатин болган расалык мылтан мурнуурага база апар-тедиле уаут Муруу Африка-лык удустарын делиселин дөкөткөн. Афганистанда ре-волюцияны боттарынын дел-икти турарын олар мелегел-дир.

Ол кагыта чөптү болган бижит тайымын бүгү эже-леттирген араб дивисиялар-деп парал шери-чегере үч-дүргөнө чөптү ишдат-тынас деп коммюнике ай-тылган. Салаттын өсү-чүр-үмүна политиканы болган экон-омисттер кемелерин анык-тарын дугайында араб туртарын даштык хөргө-

Перид мугулдурун бол-гам Кымаз далайын чоогуга шери-политикти блоктар-ын тургузарына улагатин импервализм болган реак-циялык күштериниң суду-зынго ПУДР-ның болган ПХДФ-тин удуртукчулары удурлагатин болган расалык мылтан мурнуурага база апар-тедиле уаут Муруу Африка-лык удустарын делиселин дөкөткөн. Афганистанда ре-волюцияны боттарынын дел-икти турарын олар мелегел-дир.

АНТИКОММУНИСТИК ИДЕОЛОГИЯНЫҢ КРИЗИСИ

алды, кылды-даа артык ажалдан турган. Чаа санын кижилериниң бижин ажал ба-нып амыр — калтаткымын алдыс бүтүрүп ийди. Соци-алист чурттары ачыс элик согууларына шүтүзүшүн амырларын материалдык болган културтуу делевин доктамап ажалдар шити-леди тургузары болур.

И. Боттун социализмниң тур-густуун келгенин хуудеп көрөс, амы оу хойчун му-рунга бактан, ат-адларын кү-дүлдөдүр дөш импервализмти пропаганда моон мурнуула-гмын шыкан Совет Эвелеин, бистик политикти система-мысты үндүрүп практикамы ам-даа ажалдан турар. Ол мында база-ла чаа аргаларын ажалдан берген. Бир эвес буржуазиянык идеологияны моон мурнуула марксизм-ленинизм пролетарияттык революциянын дугайында өөрөдүн бурру шап, анда удур чиди-бале делисегин турган болза ам бүгү улустун социализмти күрөшүн бичин чөартып, «экидиги алыр-мын» дугайында чүгалаа ип-тередип асгөлөн.

И. Боттун социализмниң тур-густуун келгенин хуудеп көрөс, амы оу хойчун му-рунга бактан, ат-адларын кү-дүлдөдүр дөш импервализмти пропаганда моон мурнуула-гмын шыкан Совет Эвелеин, бистик политикти система-мысты үндүрүп практикамы ам-даа ажалдан турар. Ол мында база-ла чаа аргаларын ажалдан берген. Бир эвес буржуазиянык идеологияны моон мурнуула марксизм-ленинизм пролетарияттык революциянын дугайында өөрөдүн бурру шап, анда удур чиди-бале делисегин турган болза ам бүгү улустун социализмти күрөшүн бичин чөартып, «экидиги алыр-мын» дугайында чүгалаа ип-тередип асгөлөн.

Кижиниң хосталааларын чы-далып ажалдан турган. Чаа санын кижилериниң бижин ажал ба-нып амыр — калтаткымын алдыс бүтүрүп ийди. Соци-алист чурттары ачыс элик согууларына шүтүзүшүн амырларын материалдык болган културтуу делевин доктамап ажалдар шити-леди тургузары болур.

Тон раведка эргелөөниң амы директор С. Төрер, пропаганда кампанияларын согууламын болза, «демер көжөгө артында кижилериниң угаал-болуу саймаарады-ры», «Совет Эвелеиниң иш-тинге таарыма чок айтыр-гай ишдерин чедип алары деп шүт-ла амы-бале ме-дегелөн.

Социализм чурттарын уа-устарың хосталааларын болган эргелерин камгалаар деп пропагандаштык шууга-ныңа чүтү ажалдавалдыр дээр: СССР-де атуус-тус кижилер-ниң хосталааларыны кам-галар турар деп хоозун чү-дү, өскөсө-биле демей эвес бо-дууларын астен-сүрүп турар деп итүдүлөшкөн, кы-бачык «дисиденттерин» чөргөп аттыг өкөөжөн хон-мегезин парларар дөш шы-кан. Барын уузелди өнөр-тувистерден маюуларга че-дик, чөнтү меге марксиз-терден чаа троцкисттерге чедир дайымын ийит кам-паниаларга киржин турар. Социализм «экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

«экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

«экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

«экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

«экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

«экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

«экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

«экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

«экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

«экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

«экидигин» талалачылары бис деп ал-ган олар совет тургузууга күдүп, Совет эрге-чакыр-ганын оларын эе баштайт ла-кайт-мөкөрчөгө турган бол-ган «Советтерин» парниз-м чөргө «ушак чон турган» деп амырларын дүрүктө-эмге а шындапай барган троцкист хоозун чөргөдүп чүдүлөр шыкан аргаларын

СЫРТКЫЫШТАТКАН ӨДҮРЕК

УРАН КААС УГУЛЗАЛАР

Тыва улустун амгы синабилге уран чулуу ур үеини дугуулаа хотуну, сайырап келгеннин түнелинде тургустууан. Деңизге-төөгүндүң шийиндилери тыва синабилге уран чуудун бурууга болгон ортакым векте Тываның база Мурнуу болгаш Топ Азиянын археологтуг културалык-инженерлик үнүмдүлүгү үчүн Европада Топ Азияга чедир Евразияны ховуларынга чурттап чораш көшкүн амьдыралды аймактарыны ажай-агыны, амьдыралды кончуг дөмейлешкен болгаш он аймактарыны арааныга културалык чедишкенивери (ылдгыны синабилге уран чуу) дугура-биле непереп турган.

Көшкүн тываларыны амьдыралдыгын ыштан кылган эт-херексел колдан турган. Ыштан саваларыны оларын синабил, угулзалары болгаш даштын шокарларын непереп чораш. Өгүндү эки-терип, антаралары, орунууд ширээни, кавайны, хомдуу, хуунарны, соглашты, аксымштары болгаш оон-да өске кытыларын дым-буру хуунар, шокарлар турганар. Ол ыштан эверини сонгу, башны баптарыны оваа чараш синабил, кылым чорашарын. Чудууге, сууру от-севи—сүт, ышан чажар тос-ларгалары, хамларын дугуру орбайн база ыштан кылгаш, шокарлай кезин, каастан турган. Ыштан чажар эт-септи тывалар берин-ла кижин бурду буттары кылын ап чораш. Каастан каван, хуунуу, шай соглашты, кавайны, дөшкүн өг бурдууге көрүп болур турган. Чажарыны тывалар чымчак ыштары, колдуулаа пошту, шивини база даштын ажылгач чораш. Чажарыны чораштып чораш. Бадзы, кержек, хаарыла, өрүм, хироз, уууг, биче бижектер, кески, эгээ, алага, үнүг болур.

Хову-шываага чурттап чораш тывалар ыштын синабил кезин-да, хэр-биле шокарлар-да чорашар. Тайга чуртуулар (ини ажай-агылыг) ыштын чуле синабил кезин каастан чораш. Ыштын синабил, каастарын хову чурттуг, мээ амьдыг тывалар шунту бидир турган.

Ышан хуунарны зоналай шокарлар турган: хууңдун даштын колдуулаа үнү көзүк ылдыру хуунарын азы ийи, бир зонага чарын алгаш каастар.

Көшкүн мал амьдыг тывалар хөмдө ховаларыны, хөптүн дыка хай хөвирлерин дааран ап чораш. Оларын арааныда, ылдгыны көгөр-китти угулзалар шокарларын бодууг озагай. Оон ийи талазында хөзю дөмей-да, айгы-да болур. Ында бедирлешкен хөвирлер оң-бо талазында мыйыстаамы алдыр-лашган-да болур. Азы мал-

Ажыл шагы доозулан. Бажымыга келген, ийик-хөвм солун кеттиген, дуу-лаш-бало хөвмене алган, балыктар хөвмендерин бедеткен ап турдум-да, даштын мотоцикл даажы дыналы-дыр. Удаанда-ла эжим медээни өтсеп, кувонды-ла берди. Шоодайым алгаш, үнө маңнап көрүмгө, Калдар-оол мотоциклден дүшкөн-да, мээң кырымы-ла келди:

— Чуу адам үр белеткенер ийик сен, көкөр дөш өг-ле! Уе-шак буруу-де аддын бол-дур ийин — дей-дир.

— Дарыжак күске сүтү дүшкөн дээр ийик мейт та-ла. Эжин ортарт далайшап чорор бас. Магады-ла кезең болур ышан — деп чоруй, мотоциклге олуртум. Эжим-даа бурт-сарт ийин-ла болду. Хоорайды чуу келген, тай-лаар бүткөн чок орун-биле Хөмчү кайы сел дөш хан-тыксы. Эжинин бугу ылды-зында хөгүд-ле хаток, иштинде бир-ле ыры ырганы-

— Моон сонгар ылым дүргө шаар болууны, соон-биле балыктарымысты кон-сатканымы дээр — деп, эжини могадым кагдым.

— Чангыс катап хат үндүр халыктымын ол-дур аян. Моонгуш. Моторуму чаартып солаан болган, ону шөпө чоруду ийин — дөш, эжим балыктар хөвмендерин ушт-туу эгелей берди.

Кежээ дугурунда элзө-не хөй чөдөрүн созудум, ий-чажы-ла, хубайраанын, чангыс-ла балык чөмөсөдү. Нургулаас-ла — кижин болгай мей, бо улаада мыйчак ку-ругураарын ол-дур, кылды-ла болза арыг аагарга дыштаным алгыга. База-ла ийи деп иштиме болууму оозуктуруп чоруп тур мен. Эжимин бара-дан көрүмгө, мидыла-ла хөгүд болу ара мунгаргай шивини, ийи-чангыс таяк-тылар хирезиде папирозун уук чок бургураалы-ла тура-рын көргөш. — База-ла нургу-

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ

● Бөгүн партия төшине элдизин Културалык болгаш дыштаным Гас-тедло аттыг партияны шай-лаш дөш стол төшкөнүн маргылдаам болур. Эгелзери 10 шакта.

● Даарга Ногаан театрга Совет амьдыктар хууңге ту-раскааткан ыры көзүңүзү 14 шакта эгелзөр. Ташы шу-дуге ташыларын ад эктү-түсөлдөш дөш көзүңүзү 21 шакта болур.

● «Хур» стадионга бөгүн болгаш даарга «Самба-жыктын согуну» шаңнал дөш ча адарыны маргыл-даам болур. Эгелзери хуу-ңу-не эртегалын 10 шакта.

● Совет Тываның 5 чым агтыг стадионга спорттуг па-позага хөвирлеринге Сибирь болгаш Ыралык Чөөн чуук улуустарымын спартакиады болур. Эгелзери хууңу-не 10 шакта.

● Июнь 24-ге Совет Тыва-ның 5 чым агтыг стадионга республика кубууго эми футбол маргылдаанын түнөс өнүгү эрте. Айна Гы-амыды «Горел» биле «Ды-намо» командаларымын улуг даамыл болгаш бичин фут-болистер ийнаар. Эгелзери 15 шакта.

● Июнь 23-ге филармония-га култура алаан чөдөрүн агиторгалдарымын бар-дырде 9 шаң 30 минутта эгелзөр.

Дыштаныр хун шавы.

Чадаган. ОЛЕГ СЕДИНТЦЕВ фотоу.

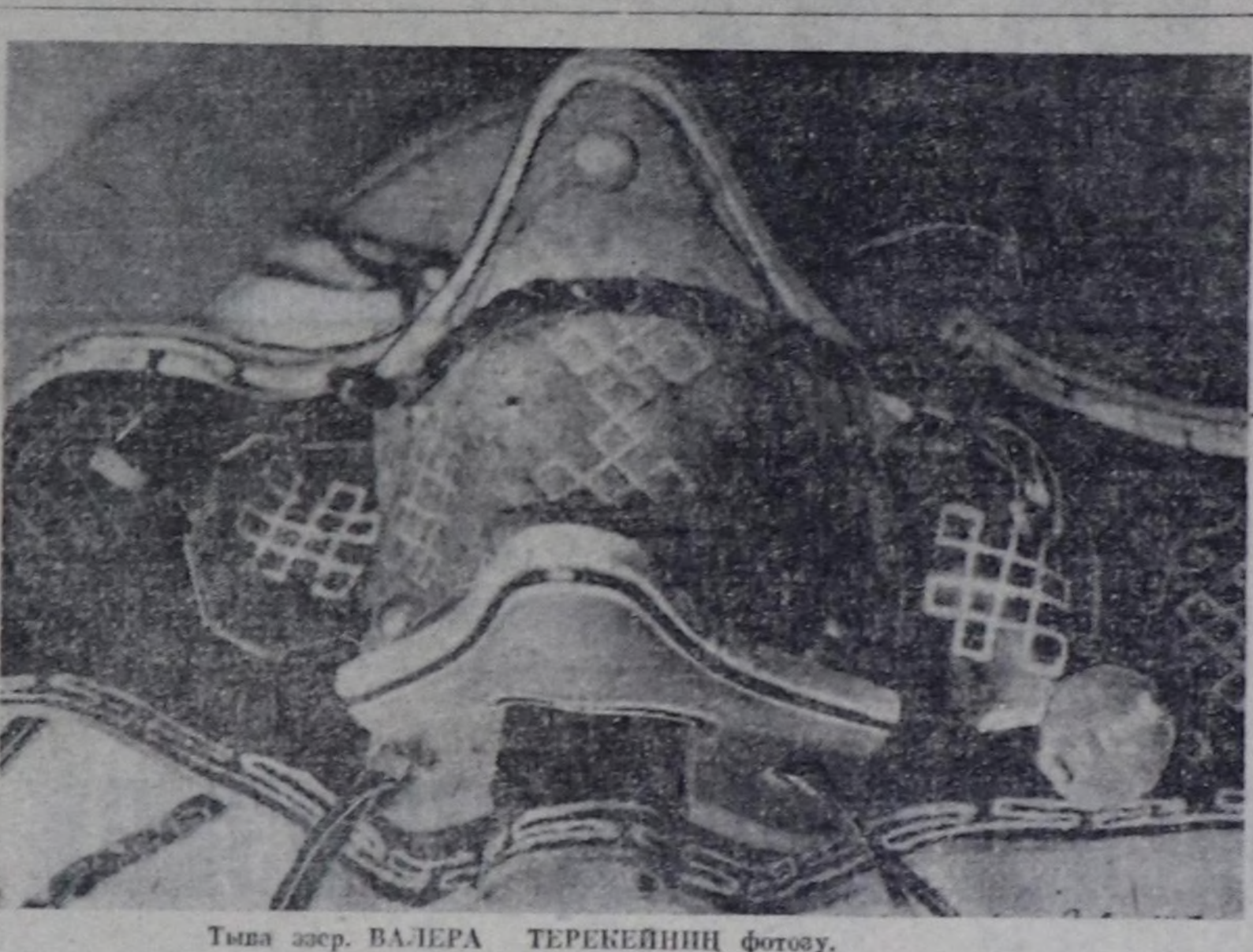
КУДА ЙӨРЭЭЛИ

Делегейниң чөзө дөг каас болуун. Тел мийтин булу дег ширгай болуун. Шап четес көданын болуун. Сакап мыйн урутуг болуун. Эгертимес этин болуун. Эраан шокар малдыг болуун. Урук соөртүр оолауг болуун. Угулаа даараар кымет болуун. Соңу эдөн анай-хураган са басмын. Мурнуу эдөн ажы-төдү тө басмын. Ууун наамыны болуун. Уүр чыргалды болуун. Мөңгө наамыны болуун. Монгуш дашкаа сүт ишени! Б. ДОИДУЙ дымнап бижээш.

№ 128 «Шинда» кроссвордун харызы

Доора дургаар. 1. Артек. 4. Курс. 9. Севастополь. 11. Азов. 12. Юнон. 13. Владивосток. 19. Могой. 20. Абаза.

Ууун дургаар. 1. Аязас. 2. Те. 3. Кымас. 4. Чонго. 5. Ре. 6. Керти. 7. Автоман. 8. Воркута. 10. Тачен. 13. Винит. 14. Индей. 15. Омега. 16. Кушка. 17. Эт. 18. Ча.

Тыва аэр. ВАЛЕРА ТЕРЕКЕВИЧ фотоу.

Сонуургакторго

Чүрээндеок

64 харлыг француз Эмиль Соффаль он харымыдан эгелеп чүрээнде онуг чурттап чорур. Ооал-ондактыг таварылгачан оон чүрээндө ок кирген чүе-дир.

Соффальни чүрээндө киргег онуг уштур талазы-биле кезикшип ылдыр дөш эки-терип каш улаа белеткенер. Ынчалда-ла онуг чүрээңгү шивиниң арыгыда «турмушчу» алгашыдан ону уштуру бер-

те деп түнөлгө келгенер. Ол хире берге балыгдала-да, Соффальни кадыкшылы келерей. Чүрээте ок аңа шуут шактыктавай чорур-деп. Польшаның «Дашык-лозовы» созуу бижээш.

Чүс чылын байыраан

Моол Арат Республиканың хамааттары Лаинла ашак-кадай кады чурттап келгеннин 100 чымын олар-ырап эрттирген. Ам ашааның хары 118, а кадан-ным—110.

Назы-ханы улгача-ла, оларын кадыкшылы экт. Уауг уруу ам 92 харлыг. Хар-мыла ашак-кадайны уру-лары, уруларын уруларга, оларын уруларын уруларга—130 четкен деп, Болга-рынын «Поглед» созуу бижээш.

Аажы-чаны таарышпаан

Ашак-кадай чарын, өг-бүдө бузулган. Ол дугамында болган суд чорудулаа доозуп турла, браанция-ның казана-ду-дуу хоораның суд даргаам олар-дан соөлдү айттымын салган:

- Эртежин амыр арганар бар бе?
- Чок! — деп, Иларина болгаш Гамон бетанкур-тар чангыс үн-биле харылааннар.

Чарын турар өг-бүдөнни көжүңгүрөңчү хөзөң чу-гулаашкан, судка оларын чамлык урууларын база олар-рушкар. Урууларыны хары 60—65 четир болган. Уруула-рының пиити саны 12 урууга:

Чарын уруулары 50, оларын уруулары 36 чүе-дир. Ол хөй көжүңгүрөңчү өг-бүдөнүн эр эл-линин хары 90, а каданым—78 турган. Олар бол-бодуун азын-чангыс таарышпаан-ымда чарын деп шивиниң-лашери ол.

Шыңгы дүрүмнөр

Кудумчуга шимчөшкүннүн чаа дүрүмнөрүн Ипо-ниге ажылгач огодон. Моон дүрүмчүлүг дүрү-мне дөмейлээр, оларын шыңгымы аажок.

Агиторгалпорту элзирк башкарган таварылгада чо-лаачылы ол дүрүмнөрүн бу-зун чарын таварылгада — 2 өнүкчүлүг дүрүмнөрүн болгаш, Ботгариниң тыва чедир хөстөлгөңү — ка-

кинерни чөдип алаан.

Кыска чөпсөр үезинде оон-биле көкөз олурупкан, ай-тырды:

- Сүт кырына амьдыл маңадырын чөсү согуруй берди?
- Чүе дээр дүргөң-дир. Сунуң дугуу дүеңгө хөп-дөңгөш, солаңылың дээр. Уаг бая хууңу. Ол шалгы-таза-да, дөмей-ле бургулар ужукуруп ораа сен.

Н. БУДЫК. (ШМА).

Новополюк деп белорус бичи хоорайны чурттакчы-ларын спортка аажок илан. Чүең спортчу клубтарыга болса секциялары 26 муң кижин кирген турар.

Новополюк — амьдык хоорай. Ынчалда-ба мина гга-дион, эгилер 3 бассейн, спорттуң 40 амьдык шөдөр, гимнастика кылар заллар, спорттуң 3 комплекси бар.

Сайко деп комплекси он чык мурунда Николай Ге-новетун ишачыгаары-биле тургускан. Н. Геноевун суу кырында амьдыл аялдары спортка амьдык хоорубан ол эгелзек. Деңиз кемини чөл-милериниң кырында оон эстөдүн турарын бичи ол-дур маңадыла таямас бол-дурган. Оң херекселдерин маңадышпаан, спорттуң ол хөвирине өрөдирин олар Н. Геноеван биле-ле турганнар.

Кубалдылар хөй-ле болган, а Николай Геноев суу кыры-га амьдыл маңадырыны секцияны органиастаарына

7 ХАРЛЫГ СПОРТЧУ

бүлгөндөрүм бөдүнүң крач башкарычы болуп амьды-дан туралыма негиз амьдыл кылды элзөдүм. Амьдыл дөш-делдин профунистелдерин дөш, Удаанда-ла хөвмене бугу чүдөрүн, амьдыллар, моторун төшөң сайдылаан, нар. Д бир чыл эртеңде, Геноевту дурган колдан-ом республика маргылда-анын үшкү чери эгелзек.

— Санын салып турар кол-ла чулуусу — урууларыны кадыкшылы кандалары. Белеткелдер дөргө-ле, белен эгес хушажыл-биле чөдип алынар, кижини шивиниң, кызык чорукка ийилдир болгай — деп, Николай Геноев чүеңдээш.

Сүт кырына амьдыл маңадырының клубунда 10-дан 17 хар чедир 50 амьды оолдөр, кысгар заара тутту-ган. Оларын арааныда Олег Сирнежов база бар.

Олеги ада-пези клубы 2 чыл мурунда экилген. Ынчал ол чүмө 5 харлыг турган. Геноевту чөмчөү, били-биле белеткелдерге кызы чурар апарган. Недел-да «Сайко» ол деп удаа көзү өрөңчү турган, белет-

МИЛЛИОН ДУГААР

Перь—Свердловск биде Челябинскин соонда Уралда миллион кижин чурттакчылыг үш дугаар хоорай болган. Ол база миллион кижин чурттакчы-лыг бичин чуртувуста он ийи дугаар хоорай болур. Чангыс угда төртүңгөн ийи оол, бир уруг хоорай-нын миллион дугаар чурт-такчылары кылар бурт-кеттинген. Оларын алд-илери Малухинер, Алачыннер, Пономарев-тар дээр хамааттылар.

Перьиниң улаус ажыл-агыйи планнаар тускай артемиштери болгаш ста-тистиктери миллион чурт-такчылар тыттып келдири 1978 чылдын ортан үезин-де-ле билип турганнар. Ын-

чалда-да Покамьяенин бичи хоорайларында болгаш көдө районларында чурт-такчы чоңун дүргөң өзү турары-биле дообаштыр Перьини чоңунуң өздү-дө оожумай хона берген.

Перьиниң өздүдөңүн хөгжүдөш терде чоңун кандыты? Соөлдү чөдөр чыдын иштинде чуртталга фондузу ийи катап өскөң турган болза, ам көл кп-төргөйин чуртталга шөд-лөрн мөөңдөңүнче улаң-дырып турар. Кама хөмүн унч дургаар дыка ирак мөбүдүчүрүткан хоорайны эде тударынын төдөмө-дөңө улуг кичээлгөй сал-дынып турар.

«Труд» солундан.

Мастерниң нормазын куусеткен

айгаш, өскөлөрн муриал чо-руп турар.

Читадан келген, ССРЗ-ниң спорт мастери, 1977 чылда Совет Эвезилиниң мээз спортчуларының аразынга болуп эртен чемпионаттын тигилениң Чыпыл Батуев ийиги черде чоруп турар. Бу-ртиядан келген дурмулгалыг спорт мастери Виктор Гуров—үшкү черде.

Спорттуң национал хөвир-леринге РСФСР-ниң спорт мастери, ча адарыны ССРЗ-ниң спорт мастеринге наидат, Бай-Хаактан келген, «Урожай» эки тура спорт нитилелиниң төлзэин Раиса Тутачикова ийи хунуң түнелинде «М-1» деп мар-гержилге инитизи-биле 1145

санны атнаш, ССРЗ-ниң спорт мастериниң нормазын куусет-кен. Ынчанга ча адарыны база бир спорт мастери бистик республикада немешкени өл.

Иуылда педагогика инсти-тудунуң студентин Галина Огнөва 1102 санны атнаш, мастериниң нормазында 28 сан чөдөрбоз, ынчалда-да ам бөгүн, ааарга болур мар-гылдаага эки киржи болза мастериниң нормазын куусе-диптер бугу аргалар ында бар. Үшкү черин Улан-Удэ чурттуг, мастере кандидат Лариса Бурхинова элзэн.

Бөгүн маргылдаага эртенги-ниң 10 шакта уламчылар. Эр улус 90, 70 метрлерге, а хө-рзэжи спортчулар 70, 60 метрлерге кара аарлар.

Ча адарыга «Самбанын-тын согуну» шаңнал дээш маргылдааның киржинчилери мөөң соонда спорттуң наци-онал хөвирлеринге Сибириниң болгаш Ыралык Чөөн чуук улуустарыны спартакиада-зынга киржилер. Аңа өлар боттарының командаларыны адын камгалар, хөй сам-нарны чөдип алыр дөш тур-мурлар. Эртең чылын болуп эртен маргылдаага бистик республиканың ча адыкчыла-ры өскөлөрдөн ылгалып, хөй саннарны бөдүнүчү коман-дазынга немзөннер. Ам болуп маргылдаага база эр-тен чылдазындан дуудак чоң кылар киржи дөш бөгү талазы белеткенер.

В. ЧАДАМБА.

Кызыл, Шегинин-Кравченко курумчуу, бажы № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторун 3-24-63, редакторун оралакчыларыны 2-35-24, 2-31-75, хармысалдык секретарины 2-23-35, секретарины 2-23-35, ыргачы амьдыра болгаш совет тургузу жалдестерине 2-37-13, пропозага киддиныне 2-31-75, култура салдыныне 2-23-54, яеде амьды-алгы киддиныне 2-21-47, үдөгүтү киддиныне 2-22-64, чага киддиныне 2-41-27, аформация киддиныне 2-20-60, корректорларыны 2-27-41, бухгалтерияны 2-12-45, солуу келбей баргага 2-32-75 телефонча долгаар.

агаар

Кызылдың агаар шаңгалы-нын чөдөңүн дугуар алаары, бөгүн республикага болган Кызылда бузуулар, чөй чөйгөш, Хаттын дүрөңү секундла 5—10 метр чедер. Агарын температурасы рес-публикага 29—34, чамлык районнага 20—25, Кызылда 31—34 градус уңга болур. А-торуртарга көстүрү эки.

Редакторун оралакчымы К. К. САТ.

КИНО

ИЮНЬ 23-ТЕ

«НАЙРАЛ»: «Самыгач хөзөң болгаш шүдүк» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 18.40, 21.00 шактарда.

«ШОНЕР»: «Эк» 10.05, 11.55, 13.45, 16.35, «20 чылдар-ның төсү-рөвөдүстү кино-фильми» 15.35, «Робин Гудтуң эл келгени» 18.45, 21.45 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Дүргөң чо-лаа» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Шудургу чо-рук шөкөзө» 12.30, «Ына-имыктын сымдымы» (2 се-риялы) 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.

«ЧАНГЫ»: «Элбек алды» 13.00, 15.00, 16.50, 18.40 шак-тарда.

Тираж 16355. Чангы № 1043

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАПА УНЕР

ТУ—00005.